

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Pavel Gregor

Každý sběratel se dříve nebo později dostane do stavu, kdy již každá nová mince, která přibude do jeho sbírky, není nového typu, či varianty. Proto, aby se vyhnul opakovaným nákupům té samé mince, je časem nucen si vytvořit seznam známých typů, či variant. Pokud je pro jeho sběratelský obor dostupná dostatečná literatura, může se považovat za šťastlivce. Pokud tomu tak není, je nucen různě vyhledávat v dostupných publikacích, časopisech atd. informace, které by mu pomohly orientovat se v dané problematice. Žel bohu v oblasti středověkého mincovnictví je až na pár světlých výjimek odkázán na různé úryvky z článků atd. Proto jsem se rozhodl pro svou snadnější orientaci v této problematice, vytvořit seznam dosud známých variant haléřů Ludvíka Jagellonského. Seznam obsahuje cca dvacet penízků, díky čemuž není možné tento dokument považovat za typologii. Jedná se o soupis obrázků, na které jsem narazil v knihách, na webu naší pobočky ČNS pražské groše, či v soukromých sbírkách.

Vyšel jsem z podle mne výborné práce K.Castelina¹, přidal Smolíkovy Pražské groše², Háskové – Chaurovu sbírku³ a Šmerdovy Mince zemí Koruny České⁴. Dále jsem doplnil fotografie nových typů, které se nacházejí v soukromých sbírkách. Ke každé minci, je fotografie, případně kresba (pokud nemám fotografii daného typu k dispozici). Pokud neznám prokazatelnou fotografii dané mince, považuji typ jako neověřený.

Na začátek ještě musím zmínit jednu drobnost. Tou je přiřazení typů podle K.Castelina, protože zde by mohlo dojít k nejasnostem. Pro odkazy jsem použil číslování typů podle jeho článku v num.časopise Československém, protože je podrobnější, než jeho číslování v Grossus Pragensis.⁵

Vzhledem k častým odkazům na odpovídající literaturu, budu nadále používat zkratky podle odpovídajících typologií.⁶ Jejich vzájemné vztahy budou zobrazeny v tabulce na konci článku.

¹ CASTELIN, Karel:Příspěvky k chronologii haléřů Vladislavových a Ludvíkových (Nález mělnický).Numismatický časopis Československý VIII., Praha 1932, s.63.

² SMOLÍK, Josef: Pražské groše a jejich díly (1300-1547)-doplněné vydání, Praha 1971.

³ HÁSKOVÁ, Jarmila: České, moravské a slezské mince /10.-20.století Pražské groše(1300-1526), Praha 1991.

⁴ Šmerda, Jan: Mince zemí Koruny České – Sbírka Josefa Květoně, Znojmo 2004

⁵ CASTELIN, Karel:GROSSUS PRAGENSIS Der Prager Groschen und seine Teilstücke 1300-1547, Würzburg 1973

Varianty halěřů Ludvíka Jagellonského

Pokud používám označení PG (následuje evidenční číslo mince), je možné tyto mince vidět pod těmito čísly na stránkách ČNS pobočky Pražské groše.⁷

Největším přínosem zde byla práce K.Castelina, který jednotlivé halěře rozdělil na 4 základní skupiny. Každou z nich lze jednoduše identifikovat podle tvaru koruny. Pokud to tedy bylo možné, snažil jsem se toto Castelinovo rozdělení do čtyř základních skupin zachovat. Postupným získáváním dalšího materiálu však bylo Castelinovo rozdělení již nadále neudržitelné. Proto jsem nahradil Castelinovo souvislé číslování novějším a dnes již častěji používaným rozdělením na Typ – variantu – subvariantu. Tedy typ označuji římskými číslicemi, variantu arabskou číslicí a subvariantu malým písmenem. Jelikož toto zařazování umožňuje snadné doplňování nových neznámých typů a variant. Otočená a prohozená písmena **P** a **R** považuji pouze za chybovačky.

Jistě se v budoucnu objeví spousta dalších fotografií, které jednoznačně potvrdí existenci Castelinem uváděných typů, které se mi bohužel do současnosti nepodařilo ověřit, případně doplní tuto nejzákladnější typologii o nové varianty.

Hlavním určovacím kritériem pro přiřazení k jednotlivým typům jsem zvolil tvar písmene **L**, protože lépe zachycuje změnu jednotlivých typů a v kombinaci s různými tvary korun, umožňuje podstatně přesněji vymezit drobné odlišnosti jednotlivých typů. Což v případě, že jako hlavní kritérium byl zvolen tvar koruny, nebylo reálné sladit přechody mezi jednotlivými typy a variantami.

⁶ V odvolávkách na jednotlivé prameny tedy použiji pravidlo, že odkaz se skládá ze zkratky typologie následované číslicí daného typu. Např. Cast9 znamená, že se jedná o typologii podle K.Castelina, kde je tato mince uvedena pod typem 9. Použité typologie jsou tyto:

Cast – CASTELIN, K: Příspěvky, s.68, Hás – HÁSKOVÁ, J: Chaurova sbírka, s.281, SM – SMOLÍK, J: Pražské groše, tab.II. a tab.IV., Šmer – ŠMERDA, J. : Mince Zemí, s.89.

⁷ Stránky ČNS pobočky Pražské groše jsou www.cnspg.cz. Zde je každé minci přiřazeno jedinečné identifikační číslo, podle kterého lze minci dohledat. Toto číslo uvádím v odkazech.

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

Problematika rozdělení variant

Než si ukážeme jednotlivé varianty těchto mincí, je nutné uvést pár úvah, které mohou mít vliv na určení typů mincí a jejich variant.

Cílem tohoto článku není určení jednotlivých variant až na úroveň jednotlivých razidel. Proto zde nerozlišuji některé drobné odlišnosti, které jsou způsobeny použitím různých kolků. Proto ani zde neuvádím různé velikosti písmen **R** a **P**. Tato písmena mají většinou ustálený tvar. Vyskytují se ve dvou velikostech. Uvádím pouze pokud bylo použito odlišného kolků (např. podobného malému **n**), nebo případy, kdy bylo písmeno **R** vyraženo vzhůru nohama.

Také zde neuvádím všechny drobné odchylky korun tvaru **III – VIII**, protože pak by bylo možné téměř každou korunu považovat za nový typ. Uvádím zde pouze ty nejzákladnější, které lze vždy jednoznačně identifikovat i na výrazně poškozených mincích.

Dále zde neuvádím drobné odchylky ve tvarech písmene **L**. Pokud to je zajímavé, zdůrazňuji tuto skutečnost u konkrétní varianty mince.

U typu **II**. se vyskytuje písmeno **L**, které je složeno buď z jedné silné nožky, nebo dvou slabších. Na hůře zachovaných mincích však není jasné, jestli je nožka jednoduchá, či dvojí. Navíc šířka nožky písmene **L** je u obou typů stejná. Nedá se tedy při částečném otěru jednoznačně určit. Myslím si, že původně na všech razidlech tohoto typu byly nožky dvě. Jelikož však část razidla, která je oddělovala, byla velmi tenká, byla to většinou první část na razidle, která se odlomila. Tato vada však neměla vliv na výsledný vzhled mince, takže se razidlo pravděpodobně používalo i nadále, dokud nedošlo k jeho výraznému poškození.

Na obrázcích ukazují detail písmene **L** u stejných typů. Na prvním je uvedena ražba z nepoškozeného razidla. V prostředním obrázku je patrné, že část razidla byla vylomena a tím pádem se z písmene **L**, které mělo původně dvě nožky, stává písmeno **L** s jedinou silnou nožkou. Ale i na třetím obrázku je patrné, že i zde byly původně nožky dvě. Toto písmeno se vyskytuje ve dvou provedeních v závislosti na poměru výšky a šířky. Ale vzhledem k téměř neměřitelným odchylkám pouhým okem téměř nepostřehnutelných, nemá je smysl rozlišovat. Lze však vyznívat, existenci dvou svislých téměř rovnoběžných nožek, a nebo se písmeno **L** mírně zužuje směrem nahoru.

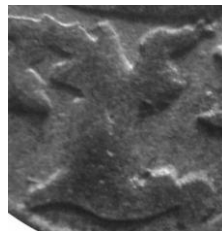
Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

Ražba z celého razidla

Částečně poškozeného

Zcela vylomeného

Z tohoto důvodu tedy nerozlišuji, jestli je písmeno **L** složené ze dvou čárek, či jedné. Jinak je tomu u trnu v písmenu **L**. Zde je velikost a tvar je natolik rozdílný, že je postřehnutelný pouhým okem a nedá se vysvětlit zanešením, nebo opotřebením razidla. Proto je i rozdělují na dvě varianty. Naopak tvar s trnem uprostřed v horní části písmene **L**, tak, jak jej vykresluje Castelin u svého typu **Cast14**, se mi nepodařilo zatím ověřit.

Dalším problémovým místem je tvar prostředního lístku koruny u typu **II**. (oba krajní mají téměř ustálenou podobu). Jeho nejasnost je způsobena pravděpodobně snahou rytce o prostorové ztvárnění koruny, a je tedy již při nepatrném otěru mince těžko určitelná. Z fotografií, které jsem mohl vidět, má tvar prostředního lístku nejbližší asi k třem tvarům. Jedná se o dvojitý křížek, trojlístek a lilii. A právě zde začínají problémy. Kvůli nejasnosti kresby typu **Cast15**, nelze jednoznačně určit, jestli se jedná o stejný typ, jako **Hás629**. Také typ **Cast14** může být stejným, jako **Hás628**.

Typ lilie

Typ dvojitý křížek

Typ trojlístek

O typu lilie není pochyb. Je to nejčastěji zastoupený halěří Ludvíka Jagellonského. Typ dvojitý křížek uvádí Castelin jako svůj typ **15**, Hásková jako **629** a Smolík jako **57**. Bohužel ani z jedné fotky nelze stoprocentně potvrdit, že se opravdu jedná o dvojitý křížek. Typ trojlístek (**Cast14**, **Hás627**) je opět neprůkazný. Myslím si, že se opět jedná o typ lilie. Jelikož je spodní část vyražena pomocí dvou kuliček, člověk si při nedokonalé vyražené minci může myslet, že jde o trojlístek. Bohužel ani pro tuto minci není k dispozici fotografie. Zarážející je však počet mincí uváděných Castelinem (261 kusů)⁸, což

⁸ CASTELIN, K: Příspěvky, s.67

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

je druhá, co do četnosti, nejvýše zastoupená skupina. Takže pokud nedošlo k záměně s typem lilie, kterou Castelin vůbec neuvádí, měla by být tato mince poměrně častá. Je až s podivem, že není k tomuto typu průkazná fotografie.

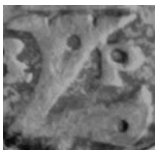
Základní tvary písmena L

Typ I. - Rovné písmeno **L** nahoře zakončené patkou. Dolní nožka písmene **L** je prohnutá nasazena svým středem na svislou nožku. Oba konce se postupně konkávně rozšiřují. Levý konec méně, pravý více. Horní okraj písmene **L** se zpravidla dotýká spodního oblouku koruny. Navíc existuje nepatrně odlišný tvar vodorovné nožky, který je rovný a její zakončení je ostřejší (**Hás621**). Někdy bývá také zvýrazněn obrys svislé nožky **L**.

Typ II. – pro tento typ je charakteristická široká rovná stopka. Někdy složená ze dvou užších, jindy z jedné široké. Tyto dva tvary považují za jeden, protože jak jsem popsal již výše, jedná se spíše o vadu razidla, než záměr. Proto je ani nerozlišují na varianty. Tento tvar písmene se vyskytuje v provedení vyšším a užším a nižším a širším. Vzhledem k jejich téměř neměřitelnému rozdílu (přibližně 0,5mm), nepovažuji za smysluplné je rozlišovat. Vodorovná nožka písmene **L** je esovitě prohnutá. Na konci se mírně zužující a zvedající se nahoru, aby se následně prudce stočila dolů a vytvořila tak trn. Asi v polovině této nožky vybíhá směrem nahoru trn. Ten se vyskytuje ve dvou velikostech. Nízký a široký, a vyšší a úzký.

Typ III. – Svislá nožka je nakloněna doprava a postupně se rozšiřující. Přibližně v poslední třetině se rozděluje na dva prameny, přičemž z každého vyrůstají dva lístky směrem doprava a doleva. Oba vnitřní lístky se překrývají, takže horní patka písmene **L** připomíná 3 obloučky. Vodorovná nožka je esovitě prohnutá, postupně se rozšiřující. Konec nožky se stáčí nahoru a je zakončen dvěma lístky. Levý lístek se stáčí nazpět tak, že se opět spojuje s nožkou, že vytváří uzavřený kruh. Před tímto spojením vybíhá z vodorovné nožky šikmo trn. Na některých mincích nemusí být uzavření kruhu úplné, což nepovažuji za variantu, ale spíše opotřebení razidla. Ukázkou zakončení uvádím níže.

Typ IV. – Tvar svislé nožky je velice podobný předchozímu typu, liší se pouze zakončení nožky. Nožka se postupně rozšiřuje a v její poslední třetině vybíhají do stran dva pupeny. Od pupenů je nožka slabší a opět se postupně rozšiřuje, až se v horní části opět rozdělí na dvě větve, které se stácejí směrem dolů. Každá větev je opět zakončena dvěma lístky, které vybíhají vždy jeden nahoru, a druhý se stáčí nazpět k nožce. Někdy se mohou spojit s pupenem, takže tvoří uzavřený kroužek.

Svislá nožka je shodná s předchozím typem, pouze esovitě prohnutí není tak markantní. Někdy vybíhá z konce vodorovné nožky trn, který se stáčí nazpět směrem dolů. Ten však na většině mincí není patrný.

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

Typ V. – Tento typ vychází z tvaru typu **IV**. Pouze svislá nožka je ve své první a druhé třetině přerušena kruhovým útvarem, který zasahuje až k pravému okraji nožky. Horní lístky již nejsou tak pečlivě vykresleny, takže mohou mít i tvar kapky. Vodorovná nožka je podobná, jako u předchozího typu.

Typ VI. – U tohoto typu dochází k výrazné změně ve tvaru písmene **L**. Svislá nožka již není esovitě prohnutá, ale připomíná svým tvarem spíš číslici **2**. Dalším významným znakem této skupiny je ozdobné písmeno **L**, z jehož nožky vybíhá jedna větévka, která se stáčí směrem dolů doleva nazpět k nožce. Tato větévka však netvoří úplný kroužek. Pouze na otřelých mincích se tak může jevit jako úplný kroužek. Horní část písmene se rozebíhá na více, jak dva prameny. Rozdíl mezi

typem **VI** a typem **VII**. je v tom, že konec písmene **L** není zakončen třemi větévkami, které vybíhají ze stejného středu, ale každá větévka vybíhá z jiného místa. Vodorovná nožka je mírně esovitě prohnutá, vyrůstá z ní trn, a následně je zakončena obloukem nahoru. Trn je někdy vychýlen více. Jindy méně. Tyto drobné odlišnosti nepovažuji za varianty.

Typ VII. – Velmi podobný předchozímu typu. Rozdíl spočívá v tom, že všechny tři větévky vybíhají z jednoho středu. Na některých mincích velmi připomíná lístky lilie. Vodorovná nožka je esovitě prohnutá. její konec je bez trnu a je pouze zakulacen, někdy zešíkma seříznut.

Základní tvary koruny

Jako další kritérium pro určení mincí je zvolen tvar koruny, podle kterého je možné přiřadit mince k jednotlivým typům. Buď koruna vždy přísluší pouze k jedinému typu, nebo k několika tvarům písmene **L**.

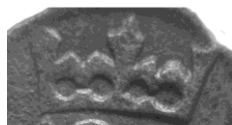
Tvar I. – Tato koruna je poměrně nízká a velmi široká. Čelenka koruny je mírně prohnutá. Horní část koruny tvoří tři úplné lilie a dvě poloviční lilie po stranách. Jednotlivé lístky jsou většinou uzavřeny, takže mohou tvořit kroužky (až 6). Koruna se vyskytuje ve dvou provedeních. A to buď s rovným okrajem koruny (viz obr.vlevo), nebo s trnem na každé straně.

Koruna s trny je popsána v Ch.sběrce pod číslem **Hás621**, rovná koruna ve stálé expozici Jihomoravského muzea ve Znojmě ve sbírce J.Květoně pod číslem **191**. Zde jako **Šmer191**. Tento tvar koruny se vyskytuje pouze u typu **I**.

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

Tvar II. – Tento typ bezpečně určíte podle prostorového ztvárnění koruny. Čelenka koruny je vyjádřena oválem, který je vždy jasně zřetelný. Není ji tedy možné zaměnit za jiný typ. Jednotlivé lístky se skládají z perliček, takže mohou u hůře vyražených mincí působit dojmem trojlístku. Naopak horní část lilie může svádět k dojmů, že se jedná o dvojitý křížek. Ani jeden z tvarů se mi zatím nepodařilo jednoznačně prokázat. Těmto aspektům se pak podrobně věnuji u tohoto typu. Fotografie u Háskové jsou neprokazatelné.

Tvar III. - V této koruně jsou patrné tři lístky lilí a dva výběžky z čelenky. Pokud je ražba mírně oťelá působí dojmem, že jsou v čelence 4 kroužky. Tvar koruny a provedení lilí by mohl svědčit o tom, že se jedná o zjednodušení tvaru I. Tento tvar koruny se vyskytuje hojně na mincích typu III. a IV., na dvoustranném halěří a typu Sm54. Zde Smolík uvádí navíc oblouk nad korunou. Ale může jít i o chybnou kresbu mince.

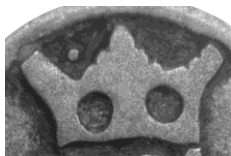
Tvar IV. – Čelenka této koruny je výrazně nižší, než u tvaru III.. Velmi často je nakreslena pouze tenkou čárkou. Je u ní již patrný náznak prostorového ztvárnění, avšak nikdy netvoří úplný ovál. Lístky nikdy neuzavírají korunu, takže je mezi nimi mezera. V mezerách mezi lístky je vždy kulička. Někdy je pro tvar krajních lístků použito punců tečky a čárky, takže dochází ke značné deformaci tvarů lístků koruny. Jako spolehlivější kritérium pro určení této skupiny lze použít právě mezer mezi lístky. Ta je na rozdíl od teček mezi lístky vždy patrná. Také úhel krajních lístků je poměrně dost určující. Střední lístek je jako jediný složen ze dvou stopek. U méně zachovalých mincí však mezera mezi stonky není vidět. Vlivem opotřebování razidel se velmi často setkáme s korunkou, jejíž tečky splývají s čelenkou. Vzniká tak klamný dojem další varianty. Velmi časté jsou i různé půltečky, chybějící jedna z teček, vylomení části prostředního lístku atd.. Ale vždy se jedná pouze o opotřebené razidlo. Vzhledem k množství variant a různě zkreslených tvarů této koruny si myslím, že se tento tvar používal výrazně delší období, než ostatní. Vyskytuje se pouze u typů V. a VI. Vyskytují se různá provedení této koruny od vysoké úzké až po mimořádně nízkou a širokou korunu.

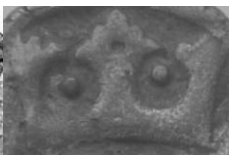
Tvar V. - U tohoto tvaru je koruna poměrně vysoká, jednotlivé lístky lilí se téměř dotýkají tak, že někdy téměř splývají. Čelenka koruny je prohnutá, nevytváří však již třírozměrný efekt (tak jako tvar IV.). Čelenka koruny je proti tvaru IV. vyšší. Mezi jednotlivými lístky koruny jsou tečky. Zcela jasným kritériem pro rozlišení je tvar prostředního lístku, který má tvar úplné lilie (narozdíl od ostatních zjednodušených). Pravděpodobně vyšel z tvaru

III. a stal se později předlohou pro tvar koruny, který byl hojně používán u halěříů Ferdinanda I. Koruna se vyskytuje v několika nepatrných modifikacích s více, či méně prohnutou čelenkou a ve vyšším, či nižším provedení. Bezpečně se dá však určit právě podle středního lístku. Vyskytuje se pouze u typu VII.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Tvar VI. – Tento tvar je velice podobný předchozímu tvaru **V**. Rozdíl spočívá v tom, že korunka je nižší, a její krajní lístky jsou prohnuty ven. U tvaru **V** jsou tyto postranní lístky rovné. Také čelenka korunky bývá nižší. Většinou již neobsahuje tečky uvnitř koruny, ale vyskytují se i ražby kde jsou tečky patrné. Také tato koruna se vyskytuje pouze u typu **VII**.

Tvar VII. - Lze jej rozpoznat podle toho, že mezera mezi lístky koruny je velmi malá, takže se lístky koruny téměř dotýkají. Případná mezera je však tak malá, že většinou není ani postřehnutelná. Čelenka koruny je silnější. Někdy je spodní okraj koruny prohnutý více, jindy méně, někdy zcela rovný. Mezi

lístky koruny většinou nejsou kuličky, ale není to pravidlem. Prostřední lístek koruny se spíše blíží tvaru kříže. Většinou je i zřetelná díрка uprostřed kříže. Vyskytuje se jak ve variantě s tečkami, tak i bez teček v koruně. Také tento tvar se vyskytuje pouze u typu **VII**.

Tvar VIII. – U tohoto tvaru došlo k dalšímu zjednodušení prostředního lístku koruny, který se zredukoval na jednoduchou lilii tak, jak tomu bylo u tvaru **II**. Zde však jsou lístky kulatější. Tento tvar koruny se vyskytuje také na haléřích Ferdinanda I.

Následuje popis jednotlivých typů. U každého typu uvádím tvar písmene **L** a tvar koruny. Dále odkaz na nejčastější typologie a jestli je tento tvar potvrzen, či nikoliv.

Typ I.

Typ I.a.1(Šmer191) a I.a.2 (Cast1, Hás621,Sm61) - potvrzeno

Tvar L : I , Tvar koruny : I . Tento typ je charakteristický rovnou svislou nožkou nahoře zakončenou vodorovnou čárkou. Vodorovná nožka je přesazena před svislou nožku. Většinou je rovná, někdy mírně prohnutá nahoru zakončena trojúhelníkem. Podobnou minci je možné vidět například ve stálé expozici Jihomoravského muzea ve Znojmě ve sbírce J.Květoně pod číslem **191**. Druhou variantu **I.a.2** představují výběžky v postranních lístcích koruny a nepatrně odlišný tvar písmene **L**.

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

Typ I.a.1

Typ I.a.2

Typ II.

Tvar L : II , Tvar koruny : II Tento typ bezpečně určíte podle prostorového ztvárnění koruny. Čelenka koruny je vyjádřena oválem, který je vždy jasně zřetelný. Není ji tedy možné zaměnit za jiný.

Typ II.a (Hás628, Sm.58) - potvrzeno

Tento typ se pozná podle prostředního lístku koruny, kterou tvoří dvě kuličky přiléhající ke stonku, který je zakončen lilií. Tento tvar může někdy připomínat křížek. Svislá nožka (ať již jednoduchá, nebo dvojitá) se nahoře rozděluje do dvou větví, z nichž levá má dva trny po každé straně jeden a pravá jen jeden (má stejný tvar, jako typ **IV.a**). Vodorovná nožka je esovitě prohnutá s jedním trnem vyčnívajícím nahoru a následně se nožka prudce ohýbá dolů.

Je zajímavé, že Castelin tento tak rozšířený typ vůbec nepopisuje. Buď vůbec nebyl obsažen v nálezů, ale to by pak znamenalo, že je tento typ nejmladší a nebo jej mylně zařazoval do typu **Cast14** (s trojlístkem), což by zase vysvětlovalo jím uváděný tak vysoký počet u tohoto typu.

Typ **II.a** se vyskytuje ve dvou variantách s velkým a malým trnem v písmeně **L**. Vzhledem k tomu, že se dá vypožarovat pravidlo mezi velikostí dolního trnu a jemně odlišným horním zakončením písmene **L**, je rozděluji na typ **II.a.1** varianta s malým trnem a **II.a.2** varianta s velkým trnem. Tyto dvě varianty se ještě vyskytují v kombinaci s písmenem **L** z dvěma nožkami i s jednou. Varianta **II.a.2** se navíc vyskytuje v provedení s malými i velkými písmeny **R-P**. U obou variant lze nalést menší a širší písmeno **L**, stejně tak jako vyšší a užší.

Typ II.a.1 (malý trn)

Typ II.a.2 (velký trn)

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

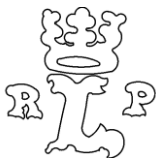
Typ II.a.2 s jednou nožkou

Typ II.a.2 s malým Písmenem

Typ II.b.1 (Cast15) – nepotvrzeno a varianta II.b.2 (Hás629,Sm57) - nepotvrzeno

V tomto typu má prostřední lístek koruny tvar dvojitého křížku. Ostatní zůstává stejné. Výběžky na větvích jsou ostřejší. U varianty **II.b.2** bych opět upozornil na zvláštní písmeno, které se nachází místo písmena **P**. Jde opět o tvar písmene **R**, který ale spíš vypadá jako malé **N** (tak, jak u typu **IV.a.2** i **VII.d.1**).

Typ. II.b.1

Typ II.b.2

Nejbližší koruna, která by se tvarem blížila tvaru dvojitého křížku je tato koruna, ale i u této je při bližším pohledu zřejmé, že na vrchu je opět lilie. Osobně si tedy myslím, že se opět jedná o typ **II.a**. Zatím všechny mince, které se určovaly, jsem nakonec shledal stejnými s typem **II.a**, a to i v případech **Sm57** i **Hás629**, kde je lilie opět patrná. To samé platí i o následujícím typu **II.c.1** (Cast14,Hás627). Oba však uvádím s ohledem na častou citaci, takže je pravděpodobné, že se mi v budoucnu podaří tyto dva typy ověřit.

Typ II.c.1 (Cast14,Hás627) - nepotvrzeno

Tento typ charakterizuje tvar prostředního lístku koruny, který má podobu trojlístku. Zakončení svislé nožky písmene **L** je rozdělení do dvou samostatných větví, kde z každé větvíčky vybíhá trn směrem dolů. V horní části vystupuje jediný široký trn, který obě větvíčky opět spojuje. Jelikož k tomuto typu neexistuje fotografie (na fotce **Hás627** je při pozornějším pozorování patrné, že je zakončena lilií), nelze tento typ považovat za ověřený.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Typ III

Typ III.a.1 (Cast2) - potvrzeno

Tvar L : III , Tvar koruny : III. Tento typ je velice blízký následujícímu typu IV. Tvar koruny je téměř shodný s tvarem koruny III. Pouze krajní lístky jsou širší a více prohnuté. Také tvar písmene L se od následujícího typu liší pouze v horní části, kde se rozděluje na dvě samostatné větve, které jsou zakončeny lístky, z nichž střední se vzájemně překrývají.

Typ IV

Typ IV.a.1 (Cast4) , a chyborážba (Hás623) - potvrzeno

Tvar L : IV , Tvar koruny : III. Zde dochází ke změně písmena L, které je již typu IV., ale tvar koruny zůstává III. typu. Zakončení vodorovné nožky může tvořit buď uzavřený kruh, nebo otevřený. U typu IV.a.2 (Hás623) je ještě zajímavé si všimnout i obou písmen, kde levé písmeno R se spíše podobá písmenu malému N. Místo druhého písmene, kterým mělo být písmeno P, se nachází písmeno R.

Typ IV.a.1 s uzav. koncem

Typ IV.a.1 s otev. koncem

Chyborážba s var.písmene R(Hás 623)

Typ IV.a (Sm54) - nepotvrzeno

Další mincí spadající do této skupiny by mohla být Smolkova mince č Sm54. Tam však obraz zcela neodpovídá typu mince. Je zde totiž nakreslen oblouk vycházející z obou krajních lístků koruny. S tímto tvarem se setkáváme až u mincí Ferdinanda I. Nabízí se tedy myšlenka, jestli tato mince nepatří mezi jedny z posledních ražeb Ludvíka Jagellonského a tím pádem i celý typ IV. jestli není typem nejmladším. Bohužel fotografii tohoto typu se mi zatím nepodařilo zajistit. Nelze se tedy jednoznačně rozhodnout o přidělení k některému z typů. Proto jsem ji zařadil i mezi nepotvrzené mince.

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

Typ IV.b.1 (Cast3, Sm25, Hás622) , a IV.b.2 - potvrzeno

Do této skupiny ještě zařadil Castelin svůj typ **Cast3 (Sm25, Hás 622)**, ale zde však vyvstává otázka, jestli tato mince skutečně spadá do skupiny halěříů pro české země, či nikoliv. Někteří autoři tuto minci přidělují spíš do slezských zemí. Také písmena **O** po stranách písmene **L** a provedení jako dvoustranné mince se vymykají zvyklostem používaných při ražbě halěříů v českých zemích.

S podobným použitím jsem se zatím setkal pouze u slezských peněz 15.stol. z mincovny Javor⁹, kde se používají písmena **G, J a M** po stranách písmene **J**. Nabízí se možnost, jestli tato mince nebyla ražena ve Vratislavi, či Svídnicí, kde zavedl Ludvík ražbu drobné mince v roce 1517. Pomoci nemohou ani metrologické údaje, protože průměr i hmotnost mince nevybočuje z řady hodnot dosahovaných ostatními halěří. Ale provedení písmene **L** ji zcela nepochybně přiřazuje k Ludvíkovým ražbám. Tvar koruny je shodný s tvarem koruny **III**. Při bližším pohledu je však zřejmé, že lev je velmi podobný lvu na Ludvíkových i Vladislavových bílých penězích. Proto jsem se rozhodl i tento typ přiřadit k českým ražbám. Navíc jsem narazil na další variantu, která se od typu **Cast3** odlišuje jazykem v tlamě lva.¹⁰

Lev na vratislavském halěří

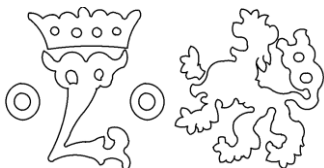

Lev na kutnohorském penízu

Lev na halěří Cast3

Absence písmen **R** a **P** po stranách písmene **L** by se u tohoto typu dala vysvětlit následujícím způsobem. Ludvík byl zvolen českým králem již roku 1509. Tedy ještě za života Vladislava II. Pokud by tedy tato ražba spadala do tohoto období, je celkem pochopitelné, že mince nese Ludvíkův monogram s atributem královské koruny, ale bez královské titulatury. Kroužky slouží pouze jako ozdoba pro vyplnění relativně velkého prostoru po stranách písmene **L**.

Typ IV.b.1 lev bez jazyka

Typ IV.b.2 lev s jazykem

⁹ Slezské halěře - zadní strana obálky, Numismatické listy ročník XXVII 1972, č.5-6.

¹⁰ Jazyk v tlamě lva jsem zatím v dostupné literatuře nezaznamenal.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Typ V

Typ V.a.1 (Sm55) - potvrzeno

Tvar L : V , Tvar koruny : IV. U tohoto typu došlo ke změně typu písmene **L**, které již patří k typu **V**. a současně je i použit nový tvar koruny **IV.** typu. Tato mince se vyskytuje velice vzácně. Dá se proto předpokládat, že byla ražena pouze omezenou dobu. Také Castelin ani Hásková ji neuvádí.

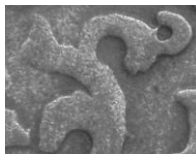

Typ VI

Tvar L : VI , Tvar koruny : IV Zde zůstává zachována koruna **IV.** typu, ale je použito opět nového tvaru písmene **L** (typ **VI.**). Dalším významným znakem této skupiny je ozdobné písmeno **L**, z jehož nožky vybíhá jedna větévka, která se stáčí směrem dolů doleva nazpět k nožce. Tato větévka však netvoří úplný kroužek. Horní část písmene se většinou rozebíhá na více, jak dva prameny. Pouze na otfelých mincích se tak může jevit jako úplný kroužek. Rozdíl mezi typem **VI.** a typy **VII.** - **VIII.** je v tom, že konec písmena **L** není zakončen třemi lístky, které vybíhají ze stejného středu, ale každá větévka vybíhá z jiného místa. Písmeno **L** je velmi ozdobné.

Zakončení písmene **L** u typu **VII.** - **VIII.**

Zakončení písmene **L** u skupiny **VI.**

U této skupiny se často vyskytují tečky i mimo korunu, nebo podél, i pod písmenem **L**.

Typ VI.a (Cast5, Sm59) a varianty (Cast6,Cast7, Cast8)

K tomuto typu bych přiřadil i Smolíkův typ **Sm59**, který, si myslím, popisuje ten samý typ, pouze hůř zachovalý. Také tento typ můžete vidět v JM muzeu ve Znojmě pod čísly **193** a **194**, kde je především krásně vidět zakončení písmene **L**. Jednotlivé varianty se liší pouze umístěním, či absencí teček.

K těmto variantám by se mohla počítat i varianta, která byla vidět na výstavě k výročí pražské mincovny v Praze, která má tečku nalevo od koruny. Fotografie se mi však nepodařilo zatím zajistit. Dále bych upozornil na variantu **VI.a.5**, která na rozdíl od varianty **VI.a.2** nemá tečky v koruně. Navíc je zde vidět částečné vylomení razidla v prostředním lístku koruny. Také tvar písmene **L** již odpovídá typu **VII.** To potvrzuje i varianta **VI.a.6**, která má tečky v koruně, ale písmeno **L** je již také typu **VII.** Vyskytuje se i další přechodová varianta, kde písmeno **L** je již typu **VII**, tvar koruny je ještě typu **IV.**, ale je mohutnější, bez teček a tvarem horní části prostředního lístku se již blíží tvaru **V**. Pro špatnou

Varianty halěříů Ludvíka Jagellonského

zachovalost ji však zde neuvádím. Z většího počtu přechodových variant lze usuzovat, že typ **VI.a** a typ **VII.a** spadají do časově stejného období.

Typ : VI.a.1(cast5,sm59)

Typ : VI.a.2(cast6)

Typ : VI.a.3(cast7)

Typ : VI.a.4(cast8)

Typ VI.a.5 (cast11)

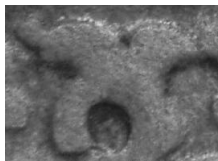
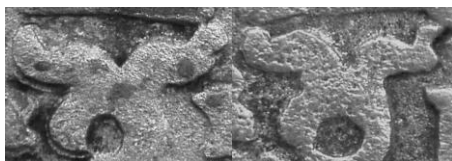
Typ : VI.a.6

Typ VII.

Tvar L : VII , Tvar koruny : V U tohoto typu opět došlo ke změně písmene **L**, které je již **VII.** typu. Také koruna je nového typu **V**. Korunka se vyskytuje pouze v drobných odlišnostech, které vznikly pouze výrobou z jiného kolků a nemá význam je tedy dále dělit na jednotlivé varianty.

Písmeno **L** je podstatně jednodušší, prohnuté do tvaru číslice **2**. Horní část je zakončena třemi podlouhlými lístky, které mohou připomínat svým tvarem květ lilie. Přičemž horní dva lístky jsou téměř vodorovné, dolní lístek se stáčí nazpět k nožce písmene **L** a téměř se jí dotýká. Takže na hůře zachovaných mincích může tvořit úplný kroužek. Směrem zakončení a tvarem těchto lístků se nemá smysl zabývat, protože rozdíly mezi jednotlivými mincemi jsou tak nepatrné, že by nemělo význam z tohoto vytvářet nové varianty (viz. obr. níže). Nesmíme zapomenout, že průměrná velikost těchto tvarů je pouze 3-5mm, takže dané odlišnosti jsou většinou jen v desetínách mm. Takže při takovýchto rozměrech není možné vždy přesně dodržet stejný tvar. Navíc nesmíme zapomenout na opotřebování razidel, které mělo velký vliv na výsledný obraz (jednoduchá/dvojitá nožka, uzavřený/otevřený kruh atd.). Občas se vyskytují i tečky vedle koruny, či písmene. Proto zde v souladu s K.Castelinem má význam pouze odlišovat přítomnost, či umístění teček, případně orientaci jednotlivých písmen.

Pro názornost zde uvádím některé tvary zakončení písmene **L**.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Typ VII.a.1 (Cast9) - potvrzeno

Tvar L : VII , Tvar koruny : V Písmeno L připomíná svým tvarem spíš číslici 2, kde téměř polovina nožky má tvar neuzavřeného kroužku. Na vrcholu kroužku vyrůstají dvě vodorovné větve, z nichž levá je bez lístku, a pravá je zakončena dvěma lístky. Vodorovná nožka je pouze prohnutá směrem nahoru, vyrůstá z ní trn, a následně je zakončena obloukem. U tohoto typu se vyskytuje chybová žebra s písmeny R-R.

Typ VII.a.1(cast9) – ukázka mincí v různých zachovalostech

Chybová žebra R-R

Typ VII.b. (Cast13) – potvrzeno

Tvar L : VII , Tvar koruny : VI. U tohoto typu se pouze změnila koruna z typu V na typ VI. Jednotlivé varianty se liší pouze umístěním tečky. Typ VII.b.1 má tečku mezi písmeny L a P, varianta VII.b.2 má tečku nad korunou a varianta VII.b.3 má tečky v koruně. Dá se předpokládat, že existuje i varianta bez tečky, ale tu se mi zatím nepodařilo ověřit.

Typ VII.b.1 (cast13)

Typ VII.b.2

Typ VII.b.3

Typ VII.c. (Cast10,12) – potvrzeno

Tvar L : VII , Tvar koruny : VII. Zde opět došlo k nepatrné úpravě prostředního lístku koruny, která je již tvaru VII. V rámci tohoto typu se vyskytuje pouze několik variant v závislosti na počtu a umístění teček. K typu VII.c bych zařadil Castelinovy typy 10 a 12. Napovídá tomu i četnost mincí z nálezů, kdy proti VII.c.1 (Cast10), kterého se vyskytuje 430 kusů, ostatní jsou buď v jednom, nebo maximálně desítkách kusů. Proto bych se i zde přikláněl k zavedení variant. Případné rozdělení do více typů je možné až po získání fotografií, protože kresby se mohou výrazně lišit od skutečnosti. Zajímavostí je typ VII.c.4, který má tečky v koruně, což není u typu VII.c. obvyklé.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Typ VII.c.1(cast10)

Typ VII.c.2

Typ VII.c.3 (cast12)

Typ VII.c.4

Jako zajímavost zde uvádím jednu minci typu **VII.c.1**, která se tvůrci razidel příliš nepovedla. Písmeno **L** je příliš nízké, takže pro písmena **R** a **P** nezbylo příliš místa, a tudíž překrývají vrchní lístky písmena **L**. Navíc je koruna vychýlená směrem doleva.

Z celkového rázu mince by se možná dalo stanovit pořadí ražby jednotlivých znaků při výrobě tohoto razidla. Případá mi, že nejprve byla vyražena koruna, posléze obvodový kruh (samozřejmě to mohlo být i obráceně . Nejprve kruh, a do něj byla vyražena koruna). Následně byla vyražena písmena **R** a **P**. To, že byla písmena **R** a **P** vyražena před vlastním písmenem **L** svědčí zcela zřetelně okraje písmena **P**, zatímco konec lístku písmena **L** je tímto písmenem přerušen. Vzhledem k tomu, že bylo umístění koruny příliš vzdáleno od horního okraje, nezbylo již místo na celou výšku písmene **L**. Proto byla jeho výška snížena. Jenže tím pádem se písmeno **L** nemohlo vejít ani na šířku mezi písmena **P** a **R**. Pokud by bylo nejprve vyraženo písmeno **L**, měl by rytec spoustu možností lépe umístit písmena **P** a **R** jejich posunutím ke spodnímu okraji. Což však neudělal. Myslím si tedy, že v okamžiku vyrážení písmena **L** již byla písmena **P** a **R** na razidle umístěna. V tomto okamžiku, si myslím, rytec uvědomil svoji chybu, ale vzhledem k rozpracovanosti obrazu již nemělo význam začít s tvorbou nového razidla, a bylo jednodušší vyrobit nový kolek pro písmeno **L**. Pro písmeno **L** se pak rytec snažil najít pokud možno co nejvhodnější umístění tak, aby zůstal obraz všech znaků co nejvíce zachován. Což se mu nakonec celkem podařilo a tato jeho chybička je patrná pouze při porovnání s jinými mincemi. Není bez zajímavosti, že toto nízké písmeno **L** se vyskytuje i na minci, kde jsou již písmena **R** a **P** umístěna správně.

Typ VII.d.1 a chyborážba (Hás626 a Sm56) - potvrzeno

Tvar L : VII , Tvar koruny : VIII. Rozdíl vůči předchozímu typu spočívá ve změně koruny, kdy se používá tvar **VIII**. Narozdíl od předchozího typu jsem se zatím nesetkal s variantami s tečkou. U chyborážby je písmeno **R** vyraženo vzhůru nohama.

Typ VII.d.1 v různých zachevalostech

Chyborážba (hás626,sm56)

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

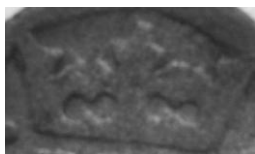
Typ IV.a.1 – falzum?

Zde je ukázka zažby mince z velmi opotřebovaných razidel, byť ražba je velmi hluboká. Tvar koruny se blíží typu **VII.b.** Vzhledem k velmi vysokému obsahu mědi (mince je téměř měděná) však může jít i o dobové, či novodobé falzum.

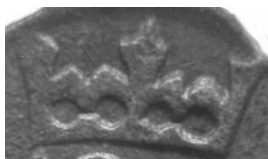

Problém chronologie

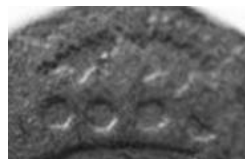
Chronologie těchto penízků je ještě složitější. Podle Castelina¹¹ je nejstarším typem typ **III.** Soudí tak podle podobnosti s korunou na haléřích Vladislava Jagellonského (viz obrázky níže). S tím však nelze souhlasit bez výhrad, protože podobná koruna se vyskytuje i na haléřích Ferdinanda I. To by pak korespondovalo i s pérovkou **Sm54**, která se jevila, jako mince smyšlená. Naopak ji tvar koruny u Ferdinanda I. přiřazuje, mezi nejmladší typ Ludvíka. Navíc je trošku nelogické, že by se písmeno **L** z jednoduchých tvarů rozvinulo ve velmi ozdobné, aby se opět navrátilo k jednoduchým tvarům, na které by pak navázal jednoduchými tvary písmena **F** Ferdinand I. Proto pokud bych se měl přiklonit k zařazení této skupiny mincí z hlediska chronologie, posunul bych je spíš až na samý konec vlády Ludvíka Jagellonského. Shodný tvar koruny na mincích všech tří panovníků bych spíš přisouval použití podobného kolku koruny při tvorbě razidel. Což v případě vlády Ludvíka Jagellonského (10 let) by nemuselo být vzdáleno realitě. Také tvar koruny typu **V., VI a VIII** lze předpokládat jako vzor pro některé z ferdinandových korun.

Koruna na hal. Vladislava

Ludvíka Jag.

Ferdinanda I.

Dalším tvarem koruny, který se vyskytuje na haléřích Ludvíka i Ferdinanda je koruna typu **VIII.**

Koruna na hal. Ludvíka

Ferdinanda I.

¹¹ KASTELIN, K: Příspěvek, s.67.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Další nezodpovězenou otázkou je přiřazení typů **I.** a **II.**, protože jsou od všech ostatních typů velmi odlišné. Nemají žádný podobný vzor v mincích Vladislava ani Ferdinanda. Nepřibližují se ani tvarem koruny ani tvary písmena **L**. Velmi vzdálená podoba by byla u korunky typu **I.** s korunou na Vladislavových haléřích. Tvar koruny u typu **II.** je však vzdálen jakémukoliv jinému tvaru. Prostorová koruna se vyskytla pouze na vratislavském haléři Ludvíka Jagellonského. Podobnost mezi typem **I.** a **II.** je částečně ve tvaru písmene **L**, kde pouze na těchto dvou typech je rovná svislá nožka písmene **L**. Navíc u obou typů se vyskytuje zvýraznění okrajů nožky. Vzhledem k tomu, že nemají žádnou podobu s ostatními typy ludvíkových haléřů, umístil bych je spíše buď na začátek, nebo konec období. Pokud přihlídnou k tomu, že u Ferdinanda se žádný podobný haléř nevyskytuje, a u Vladislava je nepatrná podobnost s korunou u **I.** typu, zařadil bych je spíše na začátek. Ale také může jít i o ražbu z jině mincovny. Vratislav a Svídnice, které na počátku vlády Ludvíkovy pro něj razily, se přímo nabízejí.

Následně bych zařadil mince typu **III** a **IV**. Typ **III** vzhledem k velmi malému počtu známých kusů se razil pravděpodobně jen velmi omezený časový úsek. Naproti tomu typ **IV** patří mezi nejběžnější. Proto se dá předpokládat i jeho delší období ražby. Do tohoto období patří pravděpodobně i **Sm54** a **Cast3**. Dále bych zařadil krátké období ražby typu **V**. Pak následuje delší období ražby typu **VI**. Posloupnost ražby jednotlivých variant typu **VII** je sporná, ale ponechal bych je v ve stejném pořadí, jako uvádím jednotlivé varianty. Typ **VII.d** bych určil, jako poslední typ, protože na něj navazují haléře Ferdinanda I.

Musíme mít na vědomí to, že za Ludvíka Jagellonského řezaly kolký tři osoby :

Hanuš z Řásné mezi lety 1497 – 1531, Jan z Liboslavě mezi lety 1513 – 1522 a 1528 – 1557 a Zikmund z Liboslavě (mezi lety 1516 -1528). Tedy vlastně dvě řezačské dílny mohly řezat kolký pro všechny tři panovníky. Je tedy i pravděpodobné, že používaly stejné puncy pro výrobu razidel, a tím pádem nemusí být tvar koruny jednoznačně určujícím kritériem. Jistým vodítkem by mohla být informace, že Hanuš ryl razidla pro pražské groše a Zikmund pro drobnou minci. Toto rozdělení prací bylo pravděpodobně striktně dodržováno, protože roku 1527 vyryl Zikmund razidla pro pražské groše, a tím vznikl velmi vážný spor mezi ním a Hanušem. Je pravděpodobné, že ryl razidla i v době, kdy Hanuš z Řásné pobýval ve vězení. To již však s výrobou haléřů pravděpodobně nesouvisí. Pro jednu dílnu by i svědčilo stejné používání kolků pro písmena **P** a **R**, které jsou v podstatě po celou dobu neměnné. Výjimku tvoří pouze písmeno **R**, kde má na některých mincích podobu písmena malé **N**. Vzhledem k tomu, že se vyskytuje na několika typech, je možné, že právě to by mohlo vést k odlišení díla z jednotlivých dílen, či ke zpřesnění chronologie jednotlivých typů.

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Na další stránce uvádím převodní tabulku mezi jednotlivými typy haléřů. V prvním sloupku se vyskytuje typ podle výše uvedené typologie, v druhém sloupku je uveden tvar písmene **L**, ve třetím tvar koruny. V dalších sloupcích jsou uvedeny přiřazení podle nejpoužívanějších typologií.¹² V poznámce uvádím hlavní odlišnost a v posledním sloupku, jestli je typ ověřen existencí skutečně prokazatelné mince, či nikoliv.

Především upozorňuji na odlišnost číslování v obou typologiích K.Castelina, protože je to nejčastější chyba, které se dopouštějí pobočky na svých aukcích. Kde v typologiích uvádějí odkaz na Grossus Pragensis, ale čísla přiřazují podle Příspěvků k chronologii. Čímž dochází často k záměně podstatně vzácnějších typů za ty zcela běžné.

¹² Kde uvádí přiřazení mimo výše citované literatury podle článků:

Cast BP – CASTELIN, K:Příspěvky, s.68.

Cast GP – CASTELIN, K:Grossus Pragensis, s.57

Hás – HÁSKOVÁ, J:Chaurova sbírka, s.281

SM – SMOLÍK, J.:Pražské groše, tab.II a tab.IV.

Nech – NECHANICKÝ, Zdeněk : České mince grošového údobí, Příloha „Sběratelských zpráv“ č.84, 88, 89-90, Hr.Králové 1999, s.254

Šmer – Šmerda, J.: Mince zemí, s.89

Varianty halěřů Ludvíka Jagellonského

Převodní můstek mezi variantami od různých autorů

Typ	Písm.L	Koruna	Cast BP	Cast GP	Hás	Sm	Nech	Květ	Pozn.	Ověř.
I.a.1	I.	I.						191	Rovné krajní lístky koruny	Ano
I.a.2			1	14	621	61	63h		Krajní lístky koruny s výběžkem	Ano
II.a.1	II.	II.			627	57,58	63f,g		Malý trn	Ano
II.a.2					628				Velký trn	Ano
II.b.1			15	6					dv. křížek	Ne
II.b.2					629				dv.křížek, jiný tvar písmene P	Ne
II.c.1			14	5					trojlístek	Ne
III.a.1	III.	III.	2	12						Ano
IV.a.1	IV.	III.	4	11	623	54	63b		Existuje chyborážba písmena R	Ano
IV.b.1			3	13	622		62	192	Lev bez jazyka	Ano
IV.b.2									Lev s jazykem	Ano
V.a.1	V.	IV.				55	63c			Ano
VI.a.1	VI.	IV.	5		624	59		193,194		Ano
VI.a.2			6	8					Tečky nad R a P	Ano
VI.a.3			7	10					Tečka mezi L a P	Ano
VI.a.4			8	9					Tečka pod L	Ano
VI.a.5	VII.	IV.	11	4					Tečky nad R a P, bez teček v kor.	Ano
VI.a.6										Ano
VII.a.1	VII.	V.	9	7					Existuje chyborážba R-R	Ano
VII.b.1	VII.	VI.	13	2		60	63e		Tečka mezi L a P	Ano
VII.b.2									Tečka nad korunou	Ano
VII.b.3									Tečka v koruně	Ano
VII.c.1	VII.	VII.	10	1						Ano
VII.c.2									Tečka v písm. L	Ano
VII.c.3			12	3					Tečka pod R	Ano
VII.c.4									Tečky v koruně	Ano
VII.d.1	VII.	VIII.								Ano
					626	56	63d		Chyborážba - otočené písmeno R	Ano

Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského

Na závěr a pro představu o četnosti mincí připojuji tabulku z nálezů Mělnického, ze kterého vyšel Castelin při stanovování typů¹³ :

typ.1 – kusů: 12	typ.6 – kusů: 10	typ.11 – kusů: 14
typ.2 – kusů: 3	typ.7 – kusů: 2	typ.12 – kusů: 2
typ.3 – kusů: 5	typ.8 – kusů: 1	typ.13 – kusů: 1
typ.4 – kusů: 156	typ.9 – kusů: 73	typ.14 – kusů: 261
typ.5 – kusů: 192	typ.10 – kusů: 430	typ.15 – kusů: 67

Je zřejmé, že pro konečné přiřazení mincí k jednotlivým typům bude ještě nutné získat velké množství kvalitních fotografií dobře zachovalých mincí. Nejprve pro potvrzení, že výše uvedené typy mincí vůbec existují. Později pro konečné objasnění sporných otázek, které jsem se snažil nastínit. A následně přesné přiřazení ke konkrétním variantám. Zde je především nutné dohledat mince k variantám popsaným K.Castelinem a tím potvrdit jejich existenci. To může mít vliv především na správné přiřazování mincí v typu **II** a **III.**, kde v praxi mohou být odlišné tvary korun a tím pádem i přiřazeny k jinému typu. Také potvrzení typu **Cast14** by vyjasnilo mnohé nesrovnalosti v rámci typu **II.** Přínosné by také bylo potvrzení typu **Sm54**, které by mohlo být velmi významné pro chronologii typu **IV**.

Další otázkou, která zůstává otevřena, je chronologie jednotlivých typů. Na tu může odpovědět pouze porovnávání s konkrétními, přesněji datovatelnými nálezy. Největší a přitom nejsnadnější částí, je právě sbírání kvalitních fotografií a jejich uložení ve volně přístupné databázi. O což se pokouší i pobočka ČNS Pražské groše. Bez této databáze by existence tohoto článku byla nemožná. Proto pokud budete mít k dispozici jakékoliv fotografie těchto mincí (a samozřejmě i jakýchkoliv jiných mincí z období středověku), uložte je do dostupné databáze. Nebo zašlete na adresu pa.gregor@tiscali.cz. Velkou pomocí by mohly být i fotografie z regionálních muzeí, které mají ve svých sbírkách často velmi zajímavé mince. Bohužel o nich nikdo neví.

Závěrem bych chtěl poděkovat Jiřímu Hánovi za poskytnuté fotografie a ceně rady při tvorbě tohoto článku. A především všem sběratelům, kteří mi poskytli další fotografie těchto haléřů.

¹³ KASTELIN, K: Příspěvek, s.67